

แนวทางการบังคับใช้มาตรการลงโทษระดับกลางของประเทศไทย

The Guidelines for the Enforcement of Intermediate Punishment in Thailand.

เจษฎา พุ่มจันทร์¹ และสุพัตรา แผนวิชิต²

Jessada Phoomjun¹ and Supatra Phanwichit²

¹นักศึกษา หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

²อาจารย์ ประจำสาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

¹Master Students of Laws Sukhothai Thammathirat Open University

²Lecturer from the Faculty of Laws Sukhothai Thammathirat Open University

Corresponding Author Email: agenda_probate@hotmail.com

Received: 12 April 2022

Revised: 24 May 2022

Accepted: 27 May 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับมาตรการลงโทษระดับกลาง 2. เพื่อศึกษาการบังคับใช้กฎหมายตามมาตรการลงโทษระดับกลางของประเทศไทยและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง 3. เพื่อศึกษาการบังคับใช้มาตรการลงโทษระดับกลางในต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ญี่ปุ่น และสาธารณรัฐฝรั่งเศสเพื่อปรับใช้กับประเทศไทย 4. เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการบังคับใช้มาตรการลงโทษระดับกลางของประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยจะทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ กฎหมาย ตำราทางวิชาการ งานวิจัย บทความจากวารสาร หรือนิตยสารทางกฎหมาย สถิติ ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตของประเทศไทย และต่างประเทศเกี่ยวกับแนวทางการบังคับใช้มาตรการลงโทษระดับกลาง เป็นต้น แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) มาตรการลงโทษระดับกลางเป็นทางเลือกในการลงโทษที่พิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ เพื่อให้โอกาสผู้กระทำความผิดอยู่ในสังคมภายใต้เงื่อนไขตามกฎหมาย 2) การบังคับใช้กฎหมายตามมาตรการลงโทษระดับกลางของประเทศไทยมีบทบัญญัติที่สามารถใช้มาตรการทางเลือกที่หลากหลาย 3) มาตรการลงโทษระดับกลางในสหรัฐอเมริกาศาลใช้มาตรการทั้งแบบควบคุมกันและมาตรการเดี่ยว สหราชอาณาจักรเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องหาด้วยการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในมาตรการลงโทษระดับกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดจากการลงโทษจำคุกระยะสั้น และศาลสามารถกำหนดให้ใช้มาตรการต่าง ๆ รวมกัน หากฝ่าฝืนอาจถูกยกเลิกมาตรการและถูกส่งเข้าเรือนจำหรือถูกเพิ่มโทษ ญี่ปุ่นมาตรการลงโทษระดับกลางเป็นการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชน เน้นให้อาสาสมัครคุมประพฤติมีบทบาทช่วยเหลือ สาธารณรัฐฝรั่งเศสเน้นหลักการบังคับโทษให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงพฤติกรรมแห่งความผิดและปัจจัยรายบุคคล รวมทั้งมีการพักการลงโทษแบบมีเงื่อนไข และ 4) ข้อเสนอแนะของงานวิจัยคือ เสนอให้แก้ไขกฎหมายให้มาตรการลงโทษระดับกลางเป็นโทษทางอาญาแบบมาตรการผสมผสาน โดยกำหนดบทบาทของเจ้าพนักงานให้ชัดเจน และนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย

คำสำคัญ: มาตรการลงโทษระดับกลาง, การแก้ไขฟื้นฟู, การบังคับใช้กฎหมาย

Abstract

The purposes of this study were 1. to study concepts and theories relating to intermediate punishment measures 2. study legal execution of Thailand's intermediate punishment measures and other relevant laws 3. study execution of intermediate punishment measures in foreign countries, comprising of United States of America, England, Japan and France, for being adapted to Thailand and 4. propose suitable approaches to

executing Thailand's intermediate punishment measures. This research is qualitative research. It will study and research from various related documents such as laws, academic texts, research papers, articles from journals. or legal magazines, statistics, information from the Internet and foreign countries on guidelines for the enforcement of intermediate punishment, etc. Then use the information gathered from various relevant documents for content analysis. The study results show that: 1) Intermediate punishment measures are options of execution, which take various factors into consideration, giving opportunities for the offenders to live in the society under specific legal conditions 2) Legal execution of Thailand's intermediate punishment measures and other relevant laws is prescribed for enabling varieties of alternative measures to be executed. 3) Intermediate punishment measures in United States of America are applied by the Court both in combination and single measures. England focuses on rehabilitation by involving the communities with participating in intermediate punishment measures, especially for the purpose of diverting the offenders from imprisonment in short terms, and the Court is authorized to impose measures in combination, if violated, the measures can be lifted, and the offenders will be incarcerated or suffer additional punishments, whereas, in Japan, intermediate punishment measures are rehabilitation in the communities, focusing on having probation volunteers take roles of assistance. and France focuses on the basis of execution of proper punishments, taking circumstances of the offenses and individual factors into consideration, including suspension of the punishments under specific conditions and 4) this research proposes the law to be amended, in order that intermediate punishment measures will be criminal punishments in combination, clearly stipulating roles of competent officials and involving the communities with participation, in order achieve efficient legal execution.

Keywords: Intermediate Punishment Measure, Rehabilitation, Legal Execution

บทนำ

มาตรการลงโทษระดับกลาง (Intermediate Punishment) เป็นมาตรการทางเลือกที่ศาลพิจารณาสืบเนื่องจากการลงโทษจำคุกหรือเป็นมาตรการสนับสนุนการบริหารโทษเพื่อบรรเทาความแออัดภายในเรือนจำ ประกอบกับการพัฒนาทฤษฎีนิสัยดำเนินการอย่างมีอุปสรรคภายใต้ข้อจำกัดด้านอัตราและสถานที่ แม้ใช้มาตรการหันเหผู้กระทำผิดจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักโดยใช้มาตรการไม่ควบคุมตัว (Non-Custodial Treatment) ด้วยการนำมาตรการคุมความประพฤติ (Probation Theory) เพื่อแก้ไขฟื้นฟูในชุมชน (Based on Community) การพักการลงโทษ (Parole) แต่จากสถิติกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม (2563) จำนวนผู้ต้องราชทัณฑ์ยังคงเพิ่มขึ้น ภายใต้บริบทด้านงบประมาณ สถานที่ อัตราค่าเลี้ยงเมื่อจำนวนผู้ต้องขังมีอัตราโทษระยะเวลานานส่งผลให้การพัฒนาทฤษฎีนิสัยของผู้กระทำผิดอาจไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างทั่วถึงเมื่อได้รับการปล่อยตัวกลับสู่สภาพแวดล้อมเดิมหรือสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจึงไม่สามารถปรับตัวเพื่อดำรงชีวิตอย่างปกติและหมุนกลับไปกระทำผิดซ้ำภายใน 2 ปี อัตราเฉลี่ย ร้อยละ 12.51 และภายใน 3 ปี อัตราเฉลี่ยร้อยละ 17.55 ตามลำดับ

การบังคับใช้กฎหมายตามมาตรการลงโทษระดับกลางจึงต้องพิจารณามาตรการทางกฎหมายรองรับที่เหมาะสม โดยเฉพาะภารกิจการคุมความประพฤตินิสัยบัญญัติเป็นมาตรการทางเลือกให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจพิพากษาคดีให้มีความเหมาะสมกับสภาพความผิดและพฤติการณ์ ประวัติภูมิหลัง นิสัยความประพฤติ ต่อมารัฐบาลปฏิรูประบบการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยมาตรการแบบไม่ควบคุมตัว (Non-Custodial Treatment) กรมคุมประพฤติจึงรับภารกิจเป็นหน่วยงานหลักด้านการคุมความประพฤติ แม้

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2559 พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560 มีผลบังคับใช้ แต่ยังคงขาดมาตรการทางเลือกที่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่ไม่สมควรให้ต้องโทษจำคุกและไม่สมควรให้ได้รับการปล่อยตัวกลับสู่สังคมหรือสมควรให้ได้รับมาตรการคุมความประพฤติที่เหมาะสมกว่ามาตรการคุมประพฤติปกติ

นอกจากนี้ เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals – MDGs) กระบวนทัศน์ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” (Sustainable Development Goals: SDGs 17) เป้าหมายที่ 16 ซึ่งส่งเสริมการปกครองด้วยหลักนิติธรรม (Rule of Law) ประชาชนมีความเสมอภาคภายใต้กฎหมาย และสิทธิมนุษยชน กระบวนการยุติธรรมที่ทำหน้าที่ตามเป้าหมายและต้องมีการไกล่เกลี่ยจากภาคประชาสังคมส่งผลต่อกระบวนการยุติธรรมที่ต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการแก้ไขปัญหาแบบองค์รวมมากขึ้น มาตรการลงโทษระดับกลางจึงเป็นทางเลือกปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเพื่อสร้างสมดุลระหว่างการควบคุมตัวกับความเสี่ยงการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดไว้ในเรือนจำ (Non-Custodial Measures) แต่จะใช้การกำหนดเงื่อนไขเพื่อการควบคุมความประพฤติไว้ให้ผู้กระทำความผิดกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติและมีโอกาสแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนตามมาตรฐานขั้นต่ำสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว (The Tokyo Rules) โดยนำมาตรการลงโทษระดับกลางที่แทรกอยู่ตามตัวบทกฎหมาย ทั้งมาตรการลงโทษระดับกลางระดับต่ำ ได้แก่ การปรับ การริบทรัพย์สิน การจ่ายค่าชดเชยแก่ผู้เสียหาย ซึ่งมาตรการดังกล่าวอาจไม่ส่งผลเชิงลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดที่มีสถานะทางเศรษฐกิจดี แต่กลับส่งเสริมให้สังคมเห็นว่า ผู้มีทรัพย์สินมากสามารถใช้ทรัพย์สินชดเชยต่อความผิดที่ก่อขึ้น หรือมาตรการลงโทษระดับกลางที่มีอยู่ตามกฎหมายอาญา เช่น การกักขัง การกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติภายใต้การดูแลของพนักงานคุมประพฤติ และการทำงานบริการสังคมหรือสาธารณะประโยชน์ หรือบ้านกึ่งวิถี (Halfway House) ซึ่งดำเนินการลักษณะให้การสงเคราะห์ที่อยู่อาศัยชั่วคราวก่อนการปล่อยตัวกลับสู่สังคม ซึ่งขาดสภาพบังคับและมาตรการทางกฎหมาย เป็นต้น

ดังนั้น จากปัญหาดังกล่าว การบังคับใช้กฎหมายตามมาตรการลงโทษระดับกลางยังขาดบทบัญญัติที่ชัดเจน ประกอบกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2559 และพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560 ระเบียบที่เกี่ยวข้องยังมีลักษณะแยกส่วนการบริหารโทษและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดออกจากกันจึงส่งผลให้ขาดหลักกฎหมายที่จะบังคับใช้อันจะเป็นทางเลือกแก่ศาลในการพิจารณาพิพากษาโทษที่เหมาะสมแก่ผู้กระทำความผิด งานวิจัยฉบับนี้จึงศึกษาแนวทางการบังคับใช้มาตรการลงโทษระดับกลางของประเทศไทยเพื่อเสนอแนะการบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้เกิดความเหมาะสมกับสถานการณ์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับมาตรการลงโทษระดับกลาง
2. เพื่อศึกษาการบังคับใช้กฎหมายตามมาตรการลงโทษระดับกลาง
3. เพื่อศึกษาการบังคับใช้มาตรการลงโทษระดับกลางในต่างประเทศเพื่อปรับใช้กับประเทศไทย
4. เพื่อศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการบังคับใช้มาตรการลงโทษระดับกลาง

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (Document Research) อาทิ กฎหมาย ตำราทางวิชาการ งานวิจัย บทความจากวารสาร หรือนิตยสารทางกฎหมาย สถิติ ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตของประเทศไทย และต่างประเทศเกี่ยวกับแนวทางการบังคับใช้มาตรการลงโทษระดับกลาง เป็นต้น

2. **การวิเคราะห์ข้อมูล** ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการบังคับใช้มาตรการลงโทษระดับกลางของประเทศไทย ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับมาตรการลงโทษระดับกลาง

ผลการวิจัยพบว่า การลงโทษผู้กระทำความผิดได้วิวัฒนาการตามทฤษฎีการลงโทษ ดังนี้

1) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนที่ยึดหลักเจตจำนงเสรี หรือ Free Will ซึ่งให้ความสำคัญต่อการลงโทษต้องเหมาะสมต่อความผิด โดยถือว่าทุกคนมีความสามารถที่จะคิดและตัดสินใจในการลงมือกระทำการ เมื่อมีการกระทำที่ละเมิดต่อกฎหมายย่อมได้รับโทษเท่ากัน

2) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งเพื่อป้องปรามอาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้นในสังคมให้เกิดความเกรงกลัวต่อโทษที่จะได้รับจากตัวอย่างผู้ถูกลงโทษก่อนหน้า แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหการกระทำความผิดได้

3) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อตัดโอกาส ซึ่งพิจารณาถึงการตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดซ้ำใหม่ด้วยการตัดออกจากสังคม ซึ่งอาจเป็นการชั่วคราว เช่น จำคุกหรือกักขัง หรือการตัดออกจากสังคมอย่างถาวรด้วยการประหารชีวิต การจำคุกตลอดชีวิต เพื่อป้องกันให้คนในสังคมได้อยู่กันอย่างปลอดภัย

4) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด จะให้ความสำคัญต่อผู้กระทำความผิดในฐานะเป็นสมาชิกของสังคมที่ต้องให้การดูแลเนื่องจากเห็นว่าผู้กระทำความผิดเป็นสมาชิกที่มีอาการป่วยของสังคม การลงโทษจึงมีวัตถุประสงค์เป็นการช่วยเหลือฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจให้กลับคืนสู่ปกติสามารถกลับไปดำรงชีวิตในสังคมอย่างปกติสุข ซึ่งถือเป็นวัตถุประสงค์หลักของทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดอันมีความแตกต่างจากทฤษฎีการลงโทษอื่น ๆ

การพิจารณาโทษผู้กระทำความผิดจะใช้ทฤษฎีการลงโทษทั้ง 4 ทฤษฎีสลับกันไปตามความเหมาะสม โดยเน้นวัตถุประสงค์ในการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิดให้กลับตนเป็นคนดีมากกว่าการลงโทษเพื่อตอบแทนความผิดที่ได้กระทำขึ้นในอดีต อย่างไรก็ตามการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนก็ยังคงปรากฏอยู่ในความคาดหวังของสังคม อันจะเห็นได้จากการที่รัฐยังต้องลงโทษเพื่อตอบสนองความรู้สึกของประชาชนในกรณีที่มีอาชญากรรมรุนแรงเกิดขึ้น โดยหยุด แสงอุทัย (2556) มีความเห็นว่า การใช้ดุลพินิจในการลงโทษผู้กระทำความผิดพิจารณาได้จาก 1) ทฤษฎีเด็ดขาด (Absolute Theory) หมายถึง ทฤษฎีที่อ้างว่าเป็นทฤษฎีที่ถูกต้อง ไม่คำนึงถึงกาลเทศะจึงถือว่าการลงโทษเป็นการตอบแทนความผิด เป็นการใช้บาปที่ก่อขึ้น หากนำทฤษฎีดังกล่าวมาใช้ต้องลงโทษแก้แค้นการกระทำความผิด โดยต้องลงโทษสัดส่วนกับผลร้ายที่เกิดจากการกระทำความผิด ฉะนั้นถ้าผลร้ายแรงมากย่อมต้องลงโทษให้ได้รับผลร้ายมากขึ้น 2) ทฤษฎีสัมพันธ์ (Relation Theory) หมายถึง ทุกสรรพสิ่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาดมักมีความสัมพันธ์เป็นเหตุและผลเสมอ กล่าวคือ ไม่ได้พิจารณาในแง่ของการกระทำความผิด แต่พิจารณาในแง่การลงโทษว่าอย่างไรเกิดประโยชน์ การลงโทษจึงมุ่งเน้นให้ผู้กระทำความผิดสามารถแก้ไขปรับปรุงตนเอง ดังนั้นการลงโทษจึงอาศัยทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งมาพิจารณาเพียงทฤษฎีเดียวเป็นสิ่งไม่ถูกต้อง ควรนำทั้งสองทฤษฎีมาใช้ร่วมกัน

มาตรการลงโทษระดับกลาง จึงเป็นแนวทางในการใช้รูปแบบทางเลือกลงโทษต่อผู้กระทำความผิดให้อยู่ภายใต้เงื่อนไขที่มุ่งปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชนที่สอดคล้องกับปัจเจกบุคคลทั้งด้านพฤติกรรมในการกระทำความผิดและฐานความผิดตามกฎหมายเพื่อลดมลทินหรือตราบาปแก่ผู้ต้องโทษจำคุกที่กระทำความผิดไม่มีลักษณะติดนิสัยจากการถูกคุมขังในเรือนจำ โดยในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดจะได้รับประโยชน์จากการที่เจ้าพนักงานหรือพนักงานคุมประพฤติจะควบคุมพฤติกรรมให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขต่าง ๆ ในขณะเดียวกันจะได้รับการช่วยเหลือด้านต่าง ๆ และผู้กระทำความผิดยังคงประกอบอาชีพและพักอาศัยอยู่กับครอบครัว ประกอบกับสามารถลดจำนวนผู้ต้องขังและความแออัด โดยสามารถบริหารจัดการพื้นที่ ทรัพยากรต่าง ๆ ในเรือนจำไว้สำหรับคุมขังผู้กระทำความผิดร้ายแรง ด้วยมาตรการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม และถือเป็นทางเลือกนโยบายในการแก้ไข

ปัญหาที่ใช้เวลาและงบประมาณน้อยที่สุด การใช้งบประมาณในการจัดระบบมาตรการลงโทษระดับกลางในฐานะมาตรการทางเลือกแทนการจำคุก อาทิ การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวควบคู่กับมาตรการคุมประพฤติแบบเข้ม เป็นต้น

2. การศึกษาการบังคับใช้กฎหมายตามมาตรการลงโทษระดับกลาง

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบของมาตรการลงโทษระดับกลางมีความแตกต่างกัน โดยสามารถจัดระดับรูปแบบซึ่งมักนำไปบังคับใช้ร่วมกับมาตรการคุมประพฤติ ดังนี้

- 1) การปรับแบบกำหนดวันปรับ (Day Fines) เป็นมาตรการลงโทษทางการเงินโดยปรับเงินจากผู้กระทำความผิดต่อบนพื้นฐานของรายได้ที่ได้รับในแต่ละวันของผู้กระทำความผิด
- 2) การริบทรัพย์สิน (Forfeitures) เป็นมาตรการลงโทษทางการเงินเหมือนการปรับแบบกำหนดวันปรับ แต่เป็นการทำให้ผู้กระทำความผิดสูญเสียทรัพย์สินต่าง ๆ ที่จะต้องถูกริบมักจะใช้เป็นมาตรการเสริมควบคู่กับมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยใช้มาตรการลงโทษระดับกลางในรูปแบบอื่น ๆ
- 3) การจ่ายค่าชดเชยแก่ผู้เสียหาย (Restitution) เป็นมาตรการที่กำหนดให้ผู้กระทำความผิดจ่ายค่าชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิด ค่าชดเชยจะกำหนดให้จ่ายเป็นเงิน หรือการทำประโยชน์บางอย่างแก่ผู้เสียหาย
- 4) การทำงานบริการสังคม (Community Service: CS) เป็นมาตรการที่ใช้ประกอบกับมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ต้องทำงานสาธารณะประโยชน์ตามที่ได้รับมอบหมายโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนซึ่งอาจเป็นการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการกุศล หรือการไม่แสวงผลกำไร
- 5) การคุมประพฤติแบบเข้ม (Intensive Probation Supervision-IPs) หรือ การคุมประพฤติแบบใกล้ชิดพิเศษ ซึ่งมีลักษณะของการเพิ่มระดับความเข้มข้นของการควบคุมสอดส่อง และดูแลผู้กระทำความผิดให้มากขึ้นไปกว่ามาตรการคุมประพฤติปกติ
- 6) ศูนย์กักขังผู้ถูกคุมความประพฤติ (Probation Detention Center) ให้อำนาจศาลในการสั่งกักขังผู้กระทำความผิดไว้ในที่อาศัยของผู้นั้นหรือของผู้อื่นที่ยินยอมรับผู้นั้นไว้ หรือสถานที่อื่นที่อาจกักขังได้เพื่อให้เหมาะสม
- 7) บ้านกึ่งวิถี (Halfway House) หรือการใช้ศูนย์ควบคุมในชุมชน (Residential Community Corrections) จัดเป็นมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด โดยใช้การลงโทษระดับกลางที่มีความเข้มงวดรองจากการลงโทษจำคุก ซึ่งเป็นมาตรการที่ไม่อนุญาตให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับไปพักอาศัยกับครอบครัวตามปกติจึงมีมาตรการที่แตกต่างจากมาตรการลงโทษระดับกลางอื่น ๆ
- 8) การคุมความประพฤติแบบค่ายทหาร (Probation Boot Camp) เป็นแนวความคิดที่ข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence) และการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) โดยมีลักษณะคล้าย “เรือนจำ” หรือ “ค่ายทหาร” คือ มีการควบคุมอย่างเข้มงวด ต้องปฏิบัติตามระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด

9) การรายงานตัวที่ศูนย์รายงานตัว (Day Reporting Center-DRCs) เป็นมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยต้องรายงานตัวกับเจ้าหน้าที่ทุกวันตามสถานที่ที่กำหนด ศูนย์รายงานตัวใช้เป็นสถานที่สำหรับรองรับมาตรการเลี้ยงโทษจำคุก และช่วยเหลือผู้กระทำความผิดในด้านต่าง ๆ ตลอดจน จัดกิจกรรมแก้ไขฟื้นฟูให้ผู้กระทำความผิดเข้าร่วมตามความเหมาะสม

3. การศึกษาการบังคับใช้มาตรการลงโทษระดับกลางในต่างประเทศเพื่อปรับใช้กับประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษาการบังคับใช้มาตรการลงโทษระดับกลางของประเทศต่าง ๆ พบว่า มีความคล้ายคลึง และแตกต่างกันบางประการขึ้นอยู่กับนโยบายทางอาญาจึงขอกล่าวสรุปพอสังเขป ดังนี้

ประเทศสหรัฐอเมริกา Dennis J. Stevens (2006) สรุปว่า ศาลใช้มาตรการลงโทษระดับกลางหลายมาตรการควบคู่กัน แต่มีมาตรการลงโทษระดับกลางบางประเภทที่ถูกนำมาใช้อย่างมาตรการเดี่ยว เช่น การควบคุมตัวผู้กระทำความผิดโดยใช้อุปกรณ์

อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว และบางครั้งมาตรการต่าง ๆ ถูกนำมาใช้ในการลดวันต้องโทษจำคุกด้วย ซึ่งงานวิจัยของเบญจะเพ็งดิษฐ์ (2532) พบว่า สหรัฐอเมริกาใช้ระบบนี้เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาซึ่งศาลเป็นผู้พิจารณาและมีคำสั่งภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายโดยเกิดจากความสมัครใจของผู้ต้องโทษที่ร้องขอเปลี่ยนโทษจำคุกมาเป็นการคุมขังตามระบบนี้มีหลายประเทศอยู่ระหว่างการศึกษาลองใช้ ระบบนี้ไม่กระทบกระเทือนต่อการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิของนักโทษ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีว่าด้วยวัตถุประสงค์ของการลงโทษ

ประเทศอังกฤษ มาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดด้วยการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม คำพิพากษาให้ลงโทษผู้กระทำความผิดในชุมชน (Community Sentence) ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตรการลงโทษระดับกลางเพื่อเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดจากการลงโทษจำคุกระยะสั้น และมุ่งให้ชุมชนได้รับประโยชน์จากการลงโทษผู้กระทำความผิด ศาลสามารถบังคับใช้มาตรการต่าง ๆ หลากหลายมาตรการรวมกันเพื่อให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด สำหรับผู้กระทำความผิดที่ฝ่าฝืนมาตรการที่ศาลกำหนดหรือกระทำความผิดซ้ำ อาจถูกยกเลิกมาตรการและถูกส่งตัวกลับไปรับโทษในเรือนจำหรืออาจถูกเพิ่มเติมโทษ ซึ่ง George Mair, Charles Lloyd, Clair Nee and Rae Sllbitt (1995) สรุปว่า การลงโทษประกอบด้วยเงื่อนไขอย่างน้อย 4 ประการ เช่น การคุมประพฤติ การทำงานโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนหรือเงื่อนไขที่เข้มงวดประการอื่น เหมาะสำหรับผู้กระทำความผิดที่ไม่มีนิสัยเป็นอันตราย และไม่ใช่ว่าผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ ซึ่งแผนการควบคุมและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแบบเข้มข้นมีองค์ประกอบ 2 ประการ คือ การคุมความประพฤติ และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

ประเทศญี่ปุ่น รูปแบบหลักของมาตรการลงโทษระดับกลางเป็นการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนเช่นเดียวกับอังกฤษ เน้นให้อาสาสมัครคุมประพฤติมีบทบาทช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ประกอบกับใช้มาตรการระบบทัณฑ์บนด้วยการปล่อยตัวตามเงื่อนไขของผู้ต้องขังในเรือนจำเพื่อดำเนินการตามคำพิพากษาหรือมาตรการป้องกันก่อนครบกำหนด จากงานวิจัยของอังคณา บุญสิทธิ์ (2541) พบว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้กระทำความผิดที่กำหนดระบบพื้นฐานของการคุมความประพฤติ ระบบทัณฑ์บน และการป้องกันอาชญากรรม และแนะนำการกำกับดูแลสำหรับผู้ถูกทัณฑ์บน ผู้ถูกคุมความประพฤติเด็กและเยาวชน แม้มีการพัฒนาระบบการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดตามยุคสมัยต่าง ๆ แต่กรอบการคุมประพฤติยังคงไม่เปลี่ยนแปลง และมีการส่งเสริมให้เอกชนเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดด้วยการจัดตั้งบริษัทเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้กระทำความผิด โดยกำหนดมาตรการประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพของสภาพความเป็นอยู่ระหว่างผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัว

ประเทศฝรั่งเศส เน้นหลักการปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละบุคคลเพื่อส่งเสริมให้เกิดการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข ได้แก่ ก่อนการพิพากษาศาลผู้มีบทบาทในการกำหนดโทษและระยะเวลาในการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับจำเลย และภายหลังการรับโทษศาลพิจารณากำหนดโทษและรูปแบบการลงโทษโดยคำนึงถึงพฤติการณ์แห่งความผิด และลักษณะของผู้กระทำความผิดระหว่างการลงโทษ นอกจากนี้มีการพักการลงโทษแบบมีเงื่อนไขเมื่อผู้ต้องโทษปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดถือว่าพ้นโทษ หากผู้ต้องโทษไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดก็จะถูกติดตามควบคุมตัวนำกลับเรือนจำ ซึ่งงานวิจัยของอุทัยอาทิเวช (2554) พบว่า สาธารณรัฐฝรั่งเศสแบ่งประเภทความผิดแบบไตรภาค (Tripartite Classification) ต่างกับระบบการแบ่งประเภทความผิดของประเทศส่วนใหญ่ ซึ่งแบ่งประเภทความผิดแบบทวิภาค (Bipartite Classification) สำหรับลำดับขั้นโทษของประเทศฝรั่งเศสจะมีความสัมพันธ์กับการแบ่งประเภทความผิดอย่างชัดเจน ส่งผลต่อวิวัฒนาการของระบบการลงโทษของฝรั่งเศส ทำให้ประเทศฝรั่งเศสยกเลิกการลงโทษประหารชีวิตในเวลาต่อมา

สำหรับในประเทศไทยสามารถนำแนวทางแบบสหราชอาณาจักร อังกฤษ ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น มาใช้โดยการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลพฤติกรรมของผู้ต้องขัง โดยต้องพิจารณาถึงโทษที่ผู้ต้องขังได้รับและสภาพแวดล้อมของผู้ต้องขังประกอบด้วย หากสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย ประชาชนในชุมชนมีความเกรงกลัวและไม่ร่วมมือในการช่วยกันสอดส่องดูแลพฤติกรรม รวมไปถึงหากพนักงานคุมประพฤติไม่สามารถเข้าถึงได้ก็อาจเป็นอุปสรรคต่อการดูแลสอดส่องผู้ต้องขังได้ อย่างไรก็ตาม

ตามควรเตรียมความพร้อมในส่วนของผู้ประกอบการอิเล็กทรอนิกส์และแอปพลิเคชันติดตามตัวที่ต้องมีความแม่นยำและมีความเสถียรพอที่จะตรวจจับความเคลื่อนไหวของผู้ต้องขัง ปัจจุบันจะเห็นว่าสามารถนำแอปพลิเคชันติดตามตัวกรณีสถานการณ์แพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ Covid-19 มาปรับใช้ได้เช่นกัน ทั้งนี้สามารถนำแนวทางของฝรั่งเศส และญี่ปุ่นในเรื่องทัณฑ์บนและการพักโทษมาใช้เป็นอีกหนึ่งแนวทางในการกำหนดบทลงโทษระดับกลางโดยใช้การพักการลงโทษแบบมีเงื่อนไข โดยในการกำหนดบทลงโทษระดับกลางควรเริ่มจากพิจารณาที่ตัวผู้ต้องขังว่ามีความเหมาะสมในการพักการลงโทษหรือไม่ โดยอาจเลือกทำการพักการลงโทษโดยให้ผู้ต้องขังกลับไปกักตัวที่พักอาศัย หากสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยเอื้ออำนวย

4. การศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการบังคับใช้มาตรการลงโทษระดับกลาง

ผลการวิจัยพบว่า การปรับมาตรการลงโทษให้สามารถใช้นโยบายการลงโทษระดับกลางแบบผสมผสานในลักษณะที่กำหนดการลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 เพื่อใช้มาตรการลงโทษระดับกลาง เช่น การคุมประพฤติแบบเข้ม การกำหนดให้อยู่ที่บ้านกึ่งวิถี (Halfway Houses) หรือศูนย์คุมประพฤติ และจากประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 กำหนดให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจกำหนดเงื่อนไขการคุมความประพฤติ แต่ยังมีขาดมาตรการบังคับกฎหมายกรณีผิดเงื่อนไขหรือจงใจฝ่าฝืนเงื่อนไขที่กำหนด ประกอบกับกฎกระทรวง การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดในการติดตามตัวผู้ถูกคุมความประพฤติ ตามเงื่อนไขที่ศาลหรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสั่ง พ.ศ. 2560 ไม่มีบทบัญญัติที่ให้อำนาจหน้าที่เจ้าพนักงานในการติดตามจับกุมหรือบังคับใช้กฎหมายที่เหมาะสมแก่ผู้กระทำผิด

นอกจากนี้ การกำหนดเงื่อนไขการทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์มีลักษณะของการให้โอกาสในการแสดงความสำนึกต่อสังคมเนื่องอัตราจำนวนชั่วโมงค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งที่ต้องโทษจำคุก ประกอบกับขาดมาตรการประกอบที่ชัดเจน เช่น การที่ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์ต้องสวมเสื้อสะท้อนแสงให้เป็นที่ยึดติดต่อสาธารณชนเพื่อเป็นการลงโทษทางสังคม หรือหากฝ่าฝืนเงื่อนไขก็ไม่มีมาตรการบังคับให้เปลี่ยนวิธีการคุมความประพฤติเป็นการลงโทษตามคำพิพากษา ส่วนมาตรการบ้านกึ่งวิถี (Halfway Houses) หรือศูนย์ควบคุมประพฤติ โดยกรมคุมประพฤติได้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ. 2559 ขาดมาตรการที่บังคับจึงเป็นการสมครใจของผู้กระทำผิดและไม่มีความเหมาะสมกำหนดตามกฎหมาย หากกรณีที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมหรือมีแนวโน้มหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำเจ้าพนักงานไม่มีอำนาจหน้าที่ควบคุมตัวส่งเข้าสู่เรือนจำ ส่วนการฝึกในค่ายทหาร (Boot Camp) การบังคับโทษตามมาตรการลงโทษระดับกลางยังไม่ปรากฏว่า ประเทศไทยได้นำมาใช้เป็นรูปธรรม ดังนั้นมาตรการลงโทษระดับกลางของประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติทางกฎหมายที่ชัดเจน โดยต้องไปตีความจากบทลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา การพิพากษาคดีมีทางเลือกสำหรับการลงโทษน้อยซึ่งแตกต่างจากต่างประเทศที่มีการแบ่งระดับการลงโทษไว้ในหลายลักษณะ พร้อมทั้งมีมาตรการบังคับใช้อย่างชัดเจน

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการบังคับใช้มาตรการลงโทษระดับกลางของประเทศไทย ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับมาตรการลงโทษระดับกลาง พบว่า แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับมาตรการลงโทษระดับกลาง ได้แก่ แนวคิดทฤษฎีการลงโทษทางอาญา ทฤษฎีและวัตถุประสงค์ของการลงโทษ กล่าวคือ ทฤษฎีการลงโทษทางอาญามุ่งลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ช่มชู้ยั้ง ตัดโอกาส และแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ซึ่งการลงโทษอาจมีลักษณะผสมผสานกันเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของสังคม มาตรการลงโทษระดับกลางจึงเป็นทางเลือกในการลงโทษที่พิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ เพื่อให้โอกาสผู้กระทำผิดอยู่ในสังคมภายใต้เงื่อนไขตามกฎหมาย

2. เพื่อศึกษาการบังคับใช้กฎหมายตามมาตรการลงโทษระดับกลาง พบว่า การบังคับใช้กฎหมายตามมาตรการลงโทษระดับกลางของประเทศไทยมีบทบัญญัติที่สามารถใช้มาตรการทางเลือกที่หลากหลาย เช่น การคุมความประพฤติ การทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์ การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว การใช้บ้านกึ่งวิถี เป็นต้น

3. เพื่อศึกษาการบังคับใช้มาตรการลงโทษระดับกลางในต่างประเทศเพื่อปรับใช้กับประเทศไทย พบว่า มาตรการลงโทษระดับกลางในสหรัฐอเมริกาใช้มาตรการทั้งแบบควบคุมกันและมาตรการเดี่ยว เช่น การควบคุมตัวผู้กระทำความผิดด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว สหราชอาณาจักรเน้นการแก้ไขฟื้นฟูด้วยการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในมาตรการลงโทษระดับกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันผู้กระทำความผิดจากการลงโทษจำคุกระยะสั้น และศาลสามารถกำหนดให้ใช้มาตรการต่าง ๆ รวมกัน หากฝ่าฝืนอาจถูกยกเลิกมาตรการและถูกส่งเข้าเรือนจำหรือถูกเพิ่มโทษ ญี่ปุ่นมาตรการลงโทษระดับกลางเป็นการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชน เน้นให้อาสาสมัครคุมประพฤติมีบทบาทช่วยเหลือ และใช้ระบบทัณฑ์บนที่เป็นขั้นตอนการบริหารโทษที่ไม่เกี่ยวข้องกับการพิพากษาคดี และสาธารณรัฐฝรั่งเศสเน้นหลักการบังคับโทษให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงพฤติการณ์แห่งความผิดและปัจจัยรายบุคคล รวมทั้งมีการพักการลงโทษแบบมีเงื่อนไข

4. เพื่อศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการบังคับใช้มาตรการลงโทษระดับกลาง พบว่า ข้อเสนอแนะของงานวิจัยคือ เสนอให้แก้ไขกฎหมายให้มาตรการลงโทษระดับกลางเป็นโทษทางอาญาแบบมาตรการผสมผสาน โดยกำหนดบทบาทของเจ้าพนักงานให้ชัดเจนและนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องแนวทางการบังคับใช้มาตรการลงโทษระดับกลางของประเทศไทย ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มปัญหาด้านมาตรการทางกฎหมายอาญา

1.1 ปัญหาบทบัญญัติการกำหนดโทษทางอาญา พบว่า มาตรการทางกฎหมายที่มีบทบัญญัติให้ศาลใช้ดุลพินิจพิพากษาลงโทษตามมาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญาและมาตรการทางเลือกอื่น ๆ ที่เป็นมาตรการระดับกลางน้อยและบังคับตามกฎหมายลำดับรองไม่มีมาตรการแทนการลงโทษจำคุก จนเกิดสภาวะอาญาเพื่อ (Over-Criminalization) ประกอบกับผู้พิพากษาไม่มีอำนาจในการเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นโทษอย่างอื่น ซึ่งผลงานวิจัยของพรรณรายรัตน์ ศรีไชยรัตน์ (2536) พบว่า สามารถใช้มาตรการทางปกครองแทนเพื่อลดสภาพบังคับของความผิดลงทำให้มีตัวเลือกในการระงับคดีลงได้ด้วยรวดเร็ว ประกอบกับงานวิจัยของธีราพจน์ ทองศรี (2549) พบว่า ทศนะต่อมาตรการลงโทษระดับกลางของผู้พิพากษาส่วนใหญ่เห็นด้วยกับแนวคิดการลงโทษระดับกลางและการจะนำมาตรการลงโทษระดับกลางมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมไทยเป็นทางเลือกในการลงโทษที่ทำให้สามารถใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษได้เหมาะสมกับการกระทำความผิดมากขึ้น

1.2 ปัญหาข้อจำกัดมาตรการลงโทษระดับกลางตามกฎหมาย การใช้มาตรการทางกฎหมายที่มีลักษณะตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 และอนุบัญญัติที่เกี่ยวข้องเป็นการกำหนดมาตรการทางเลือกให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจระงับการลงโทษอาจเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับการลงโทษระดับกลาง เพียงกำหนดให้ศาลกำหนดเงื่อนไขการคุมความประพฤติ แต่มาตรการบังคับใช้ที่เป็นมาตรการเพื่อการลงโทษยังไม่มีบทบัญญัติที่ครอบคลุมถึงการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข ซึ่งงานวิจัยของดล บุนนาค (2556) พบว่า มาตรการลงโทษระดับกลางเป็นมาตรการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม ต้องถือว่าเป็นระบบที่ศาลนำมาใช้เบี่ยงเบนการลงโทษจำคุกได้สอดคล้องกับหลักสากลและเกิดผลดีกับผู้ที่ได้รับผลกระทบ ซึ่งจะกระทบต่อสังคมโดยรวม ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม สอดคล้องกับนที จิตสงวณ (2541) พบว่า การให้ภาคประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการแก้ไขผู้กระทำความผิดเป็นการสร้างความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันของสังคมในการสอดส่องแก้ไขผู้กระทำความผิดที่จะเอื้อให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อผู้กระทำความผิดได้ง่ายขึ้น

1.3 ปัญหาการบังคับใช้ตามมาตรการลงโทษระดับกลางของเจ้าพนักงาน ตามมาตรฐานขั้นต่ำสหประชาชาติว่าด้วย มาตรการไม่ควบคุมตัว (United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures: The Tokyo Rules) แต่ บทบาทการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าพนักงานขาดความไม่ชัดเจนของโครงสร้าง ศาลและเจ้าพนักงานที่ในการบังคับใช้กฎหมาย สามารถใช้มาตรการได้อย่างจำกัดสืบเนื่องจากตัวบทกฎหมายไม่ชัดเจน และควรนำภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติต่อ ผู้กระทำผิดในชุมชน สอดคล้องกับณรงค์ ใจหาญ และคณะ (2552) พบว่า การลงโทษจำคุกเป็นการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเฉพาะ ราย แต่การที่ผู้กระทำผิดต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและกลับไปอยู่ในสังคมเป็นเรื่องที่ผู้กระทำผิดต้องเยียวยาสังคม ไม่ใช่ กระบวนการทางศาล แต่เป็นแนวทางเลือกในการเยียวยาแก้ไขสำหรับประชาชน

1.4 ปัญหาการบังคับใช้มาตรการลงโทษระดับกลางขาดดุลยภาพในการลงโทษ ระบบกฎหมายของไทยเป็นระบบลายลักษณ์อักษร (Civil Law) หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมและศาลต้องใช้อำนาจหรือดำเนินการต่าง ๆ ภายใต้กรอบของกฎหมาย แม้ว่าวัตถุประสงค์ของการลงโทษจะมีหลากหลาย จากลักษณะของจำเลยผลกระทบของการกระทำและพฤติการณ์แห่งคดีเป็นราย ๆ การขาดทางเลือกในการลงโทษทำให้เกิดปัญหาดุลยภาพในการลงโทษให้เหมาะสมกับความผิดที่ได้กระทำลงไป นอกจากนี้งานวิจัยของณัฐศิษฐ์ ทวีสุข (2541) พบว่า การกำหนดให้จำเลยเข้ารับโทษในเรือนจำระยะเวลาหนึ่งก่อนที่จะปล่อยเข้าสู่ระบบการคุมประพฤติด้วยเจตนาให้จำเลยหลีกเลี่ยงที่จะกระทำผิดซ้ำ และเพื่อเป็นการกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

2. กลุ่มปัญหาด้านการบริหารจัดการตามมาตรการลงโทษระดับกลาง

2.1 ปัญหาด้านการพัฒนาบุคลากร ได้แก่ ขาดอัตรากำลังของเจ้าพนักงานหรือเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่สอดคล้องกับปัญหาอาชญากรรมที่เพิ่มขึ้นและปรับเปลี่ยนมีความสลับซับซ้อนตามเทคโนโลยี และการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายขาดความกระตือรือร้นส่งผลให้เกิดความล่าช้าของกระบวนการยุติธรรม

2.2 ปัญหาการปฏิบัติตามมาตรการการลงโทษระดับกลางที่มีประสิทธิภาพ หากเพิ่มประสิทธิภาพของเจ้าพนักงานในการบังคับใช้มาตรการลงโทษระดับกลางให้เป็นไปตามหลักสากลซึ่งสามารถช่วยลดความแออัดในเรือนจำ ลดงบประมาณการบริหารโทษจึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดนอกเรือนจำด้วยกลไกการคุมความประพฤติ ซึ่งจากงานวิจัยของศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ และคณะ (2551) พบว่า ความพร้อมของกระบวนการยุติธรรมไทยในการนำมาตรการลงโทษระดับกลางมาใช้ กระบวนการยุติธรรมมีความพร้อมในระดับปานกลางเนื่องจากบุคลากรจำนวนมากยังขาดความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนมีอัตรากำลังไม่เพียงพอ ซึ่งอาจแก้ไขได้โดยการนำทรัพยากรในชุมชนที่มีอยู่แล้วมาสนับสนุน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 กลุ่มปัญหาด้านมาตรการทางกฎหมายอาญา

1) ปัญหาบทบัญญัติการกำหนดโทษทางอาญา ควรปรับกระบวนการตัดสินการลงโทษแทนการจำคุกเน้นการใช้ มาตรการลงโทษระดับกลางด้วยการคุมประพฤติแบบเข้มจะส่งผลให้ผู้กระทำผิดที่เหมาะสมอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลที่ถูกกำหนด เป็นมาตรการลงโทษทางอาญาสถานหนึ่งก็จะทำให้ระบบการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชนเกิดความเข้มงวดแตกต่างจากมาตรการ คุมประพฤติทั่วไป พร้อมทั้งภาคประชาสังคมจะเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบในฐานะผู้ช่วยเจ้าพนักงานที่บังคับใช้กฎหมายใน ชุมชน

2) ปัญหาข้อจำกัดมาตรการลงโทษระดับกลางตามกฎหมาย และปัญหาการบังคับใช้มาตรการลงโทษระดับกลาง ขาดดุลยภาพในการลงโทษ หากสามารถปรับกระบวนการตัดสินการลงโทษตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและพิจารณากรอบการ ลงโทษ จึงเห็นสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

3) ปัญหาการบังคับใช้ตามมาตรการลงโทษระดับกลางของเจ้าพนักงาน การวิจัยครั้งนี้จึงเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ.2559 มาตรา 15 เพื่อให้พนักงานคุมประพฤติมีอำนาจหน้าที่ติดตาม ตรวจสอบ จับกุมผู้ถูกคุมความประพฤติที่ฝ่าฝืนเงื่อนไขการคุมความประพฤติ

1.2 กลุ่มปัญหาด้านการบริหารจัดการตามมาตรการลงโทษระดับกลาง

1) ปัญหาด้านการพัฒนาบุคลากรในการบังคับใช้มาตรการลงโทษระดับกลาง ควรบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลกรแยกกลุ่ม ซึ่งควรใช้ผู้มีคุณวุฒิทางนิติศาสตร์เพื่อปฏิบัติหน้าที่บังคับใช้กฎหมายตามมาตรการลงโทษระดับกลาง

2) ปัญหาการปฏิบัติตามมาตรการการลงโทษระดับกลางที่มีประสิทธิภาพอาจดำเนินการ ประกอบด้วย (1) จัดตั้งศูนย์บังคับใช้กฎหมายและเฝ้าระวังผู้กระทำความผิด ได้แก่ การติดตามจับกุมผู้ถูกคุมความประพฤติที่ฝ่าฝืนเงื่อนไขการคุมความประพฤติ การเฝ้าระวังผู้กระทำความผิดที่มีลักษณะอาชญากรต่อเนื่องหรือมีพฤติกรรมที่มีแนวโน้มกระทำความผิดซ้ำหรือตามที่กฎหมายบัญญัติ และนำกลไกอาสาสมัครคุมประพฤติเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และ (2) ศูนย์คุมประพฤติหรือศูนย์แก้ไขฟื้นฟูในชุมชน มีบทบาทในการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนด้วยการจัดกิจกรรมแก้ไขฟื้นฟู การฝึกอาชีพ การรับรายงานตัว หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่เป็นการให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือ โดยนำภาคประชาสังคมเข้ามีส่วนร่วม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สมควรศึกษาวิจัยประเด็นการติดตามประเมินผลการปฏิบัติตามมาตรการลงโทษระดับกลางในชุมชนเพื่อพัฒนามาตรการลงโทษระดับกลางให้มีความทันสมัยและตามหลักสากล ประกอบกับค้นหาปัจจัยและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจากคณาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา โดยเฉพาะผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา แผนวิจิต อาจารย์สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ได้ให้ความกรุณาให้คำแนะนำ ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ปิ่นิจ ทิพย์มณี และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องในการวิจัย ขอขอบพระคุณนายชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ อธิบดีปลัดกระทรวงยุติธรรม ผู้บังคับบัญชาในการสร้างแรงบันดาลใจเพื่อพัฒนางานยุติธรรมทางอาญา

เอกสารอ้างอิง

กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม. (2563). สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์รับ-ปล่อยตัว รายปี 2563. สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2563, จาก

<http://www.correct.go.th/ststhomepsge/>

ณรงค์ ใจหาญ และคณะ. (2552). *กระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม*. รายงานผลการศึกษาวิจัยฉบับ

สมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร สถาบันวิจัยและพัฒนาคักดี สำนักงานศาลยุติธรรม

ณัฐศิษฐ์ ทวีสุข. (2541). วิธีการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด 3 รูปแบบ. วารสารราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์

ดล บุนนาค. (2556). *ทางเลือกในการลงโทษจำเลยในคดีอาญา: มาตรการลงโทษระดับกลาง*. สำนักงานศาลยุติธรรม

ธีราพจน์ ทองศรี. (2549). *ทัศนคติของนักพิพากษาต่อมาตรการลงโทษระดับกลาง*. กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นันทิ จิตสว่าง. (2541). *หลักพันธุวิทยา: หลักการวิเคราะห์ระบบงานราชทัณฑ์*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาข้าราชการ ราชทัณฑ์

เบญจจะ เพ็งดิษฐ์. (2532). การคุมขังผิดต้องโทษไว้ในที่อยู่อาศัยโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์. (ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต).

กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พรรณรายรัตน์ ศรีไชยรัตน์. (2536). ความเหมาะสมในการบัญญัติความผิดลหุโทษไว้ในประมวลกฎหมายอาญา. (วิทยานิพนธ์

- ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ และคณะ. (2551). *โครงการวิจัยการศึกษาแนวทางและความเป็นไปได้ในการนำมาตรการลงโทษระดับกลางมาใช้เพื่อเป็นมาตรการทางเลือกแทนการจำคุกในการลงโทษผู้กระทำผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย*. กรุงเทพมหานคร สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.
- หยุด แสงอุทัย. (2556). *กฎหมายอาญา ภาค 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 21). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- อังคณา บุญสิทธิ์. (2541). *มาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติสำหรับมาตรการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิด*. วารสาร *กรมคุมประพฤติ*, 3
- อุทัย อาทิวะ. (2554). *รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส*. กรุงเทพฯ: วี.เจ.พรินติ้ง.
- Dennis J. Stevens. (2006). *Community corrections: an apply approach*. New Jersey: Pearson Education
- George Mair, Charles Lloyd, Clair Nee and Rae Sllbitt. (1995). *Intensive Probation in England and Wales: An Evaluation (Home Office Research)*. London: Stationery Office Books